

H. Bahadır Türk

Hayali Kahramanlar Hakiki Erkekler: Çizgi Roman ve Fotoromanda Erkeklik Temsilleri Üzerine Denemeler

İletişim Yayınları, 2013, 248 pp.

ISBN 9789750512292

H.Bahadır Türk'ün, Hayali Kahramanlar Hakiki Erkekler: Çizgi Roman ve Fotoromanda Erkeklik Temsilleri Üzerine Denemeler isimli kitabı; popüler kültür ürünlerinin kurgusal çerçevesini belli bir perspektiften ele alırken; iktidarı ve tahakkümü yeniden üreten mekanizmaları bu kurgular üzerinden bize göstermeye çalışan besleyici bir kaynaktır. 1960'lı yılların tarihi çizgi romanların ve fotoromanların süperkahramanlarından hareketle; hipermaskülinite-kahramanlık-babalık meselelerini irdeler. Bunu; geçmişin siyasal, sosyal, ekonomik, kültürel ve politik manzarasıyla şekillenen erkeklik formlarını Bahadır, Tolga veya Killing özelinde ele alarak yapar. Bir tür hipermaskülinite çeşitlemeleri üzerine kurulan bu kitap, günümüz toplumsal cinsiyet kurgularına da ışık tutması açısından önem taşır.

Türk, giriş bölümüne kahraman kimdir sorusunu sorarak başlar (p.13). Kahraman olmanın belirleyici motiflerine değinir. "Hipermaskülen" kavramına denk gelen üstün özelliklere sahip ve bu özellikleri en uç noktasında kullanan, bizden farklı olan, "toplumsal ucubeler" olarak tanımlar, kahramanı (p.14). Buradan hareketle, 1960'lı yıllardan 1970'lerin seriyal piyasasının popüler kahramanları Bahadır, Tolga, Battal Gazi gibi ya da son olarak anti-kahraman Killing'in "erkekliklerine" odaklanır. Bunu, üç deneme aracılığıyla bize aktarır. İlk bölümde, "Hiper-Maskülinite ve Çizgi Roman" başlığı altında Bahadır'ın

anatomisini ve akabinde hikâyesini anlatır (p.19-75). Sonraki bölümde, Türk tarihi çizgi romanlardaki; baba sorunsalı, babalar ve oğullar, kayıp anneler (p.75-133) üzerine bir sorgulama yapar. Son bölümde ise “öteki” olarak kurgulanan Killing’i, ölüm ve sado-erotizm üzerinden ele alır (p.133-223).

İlk kısımda, adaletsizliği önlemek için bütün kötülöklere en şiddetli biçimde karşılık veren Karaoğlan gibi destansı bir figürle benzerlik gösteren Bahadır’ı; onu çevreleyen tarihi, sosyal ve kültürel dinamikleriyle ele alır. Daha özelinde, anlatı yapısı açısından basit, sınırlı bir hikâye sunan “Kahramanlık Mecmuası” Bahadır’ın, kültür endüstrisinin en sadık mahsulü oluşunu; tarihsel ve kurumsal ağ içindeki rıza dinamikleriyle açıklamaya çalışır. Bunu yaparken de iki kavram üzerine eğilir: milliyetçilik ve erotizm. Erkeklik ve kahramanlık bağını kuran, aynı zamanda milliyetçi ve erotik dinamiklerden beslenen bir diğer unsur, şiddeti de, hikayenin merkezine taşır. Bahadır’ın, “aşırı” gönlü hür, tek, “yalnız kovboy” olmasını; “aşırı” yakışıklı ve çekiciliğinin, “aşırı-cinselleştirilmiş” erotik bir nesne olarak işlev gören kadınların üzerinden kurulmasını ve “aşırı” güçlü, zeki, “aşırı” Türk olmasının ise; “aşırı” yabancı ve çirkin “öteki” düşman figürü üzerinden kurgulanmasını örnekler üzerinden tartışır. Bu yapıyı, yöntemsel olarak tercih ettiği Hipermaskülen kodlarıyla sorgulamaya çalışır. İlk bölümün sonlarına doğru, bu aşırılığı, aşırı erkek olma yolunda ya da onu aşan bir gösterge olarak okuyabilme olasılığına dikkat çeker (p.69). Kar odaklı seri üretimin popüler kahramanı Bahadır’ın öyküsünü sorgularken, aynı zamanda okurlarının “mükemmel erkek olmak” arzularına eşlik eden tuhaf ve paradokslarla dolu bir haz arayışı meselesini de değinir.

İkinci kısım, babalık-erkeklik-kahramanlık nosyonlarının karmaşık ilişkilerini, tanımlayıcı bir çerçevede sunar. Türk tarihi çizgi romanlar özelinde, babalık’ın konumunu düşünerek, ona atfedilen roller ve değerlerin, normlar üzerinden nasıl üretildiğine değinir. Çeşitli babalık hallerinden beslenen bu kahramanlık hikayeleri, aslında Türk’e göre “daimi oğullar”ın hikayesidir. Baba ve oğul ilişkisini, ya da onların kahraman oğullarını; “eksik ve ikame, sembolik” babalardan hareketle

açıklamaya çalışır. İlk olarak, Bahadır gibi popüler dünyanın bir ürünü olan babasının öldürülüşüne tanıklık eden ve onun intikamını almaya çalışan Tolga üzerinden hipermaskülen anlatı dinamiğini detaylandırır. Yerleşik düzeni reddeden, aile kuramayan “eksik baba”lı Tolga’yı, kendini çevreleyen sembolik aile-yardımcı figürler, özellikle de “sembolik baba” olarak konumlanan yardımcı karakterle olan travmatik ilişkisinde analiz eder. Hakiki eril kahramanlardan, babasını hem içeren hem de aşan Tarkan’ı, bu çeşitlemenin bir diğer örneği olarak değerlendirir. Son olarak, kahramanın kendi kimliğini inşa etme sürecini veya onu aşarak ona dönüşme sürecini, baba kaybıyla açıklar. İdealizasyon pratiğine eşlik eden diğer bir unsur olarak da, anlatıdaki “silik anneler”i ya da onları cinsel yönden tatmin eden, onları bakışlarıyla onaylayan güzel kadınları gösterir. Bu türden bir anlatı mantığıyla birebir örtüşen 1970’li yıllarda yayınlanan Battal Gazi filmlerini, baba-oğul ekseninde inceler. Diğer tarihi çizgi romanlarda olduğu gibi Battal Gazi’yi de, hipermaskülen bir erkek olarak tanımlar ve o da eril kimliğini babasıyla olan bağıny yeniden kurması/keşfetmesi/onun devamı olduğunu kanıtlaması ve bunu yaparken onu aşarak ona dönüşmesi süreciyle inşa ettiğini dile getirir. Baba kaybı ve onun devamında baba merkezli intikam üzerine kurulu kahramanın yolcuğunun, “mert Türk”, “yiğit savaşçı”, “adil lider” (p.129) olma çabasının bir tür sınavı olarak değerlendirir ve bunu çeşitli ikilikler üzerinden açıklar. Hristiyan/Müslüman, iyi baba/kötü baba ikiliği ve aynı zamanda baba/oğul, baba/kız, baba/anne gibi ikili ilişkileri psikanalitik referanslar aracılığıyla da analiz eder. Buna ek olarak, “kusursuz bir erkek ideali” sunan bu anlatıların, “özcü” yaklaşımın izlerini taşıdığını ekler ve Serpil Sancar’ın, *Erkeklik: İmkânsız İktidar-Ailede, Piyasada ve Sokakta Erkekler* kitabına referansla “babaların sahip olduğu erkeklik değerlerinin “rol modeli” olarak çocuklarına da büyük ölçüde geçtiği ve “babadan oğula geçen erkekliğin büyük ölçüde doğal/biyolojik” ve dolayısıyla değişmez bir özellik olduğuna (p.129) dikkat çeker.

Son bölümde; Bahadır Türk, fotoroman türünün tarihine ve sinemayla olan bağlantısına giriş yapar ve bu akımla gelen İtalya’dan ithal edilen anti-kahraman Killing’in Türkiye’de ortaya çıkışını tarihsel

veriler ve gazete haberlerinden alınmış örnekler ışığında anlatır. Erkeklik temsillerini; 1960'lı yılların sonlarında yayımlanan 19 sayılı Killing maceraları ve daha sonraki serilerde yayımlanan Killing fotoromanları özelinde inceler. İlk olarak, Killing'in ana karakteristik özelliklerini; insanların ötesinde fiziksel bir güce sahip, atletik, zeki, teknoloji kullanımında uzman, narsist, yenilmez, acımasız, planlı ve çekici oluşu gibi hipermaskülen erkek tipolojisine uyumluluğuna dair motifleri sıralar. Killing'in, bireysel zevkleriyle hareket eden, planlı suç işleyen ve kötülüğü bilinçli olarak seçen "esas kötü" olarak diğer kahramanlardan ayrılan özellikleriyle onu "anti-kahraman" tanımlar. Bu tanımla ilişkilendirilen, onun kadar kötü olan, güzel, çekici sevgilisi Dina'yı da, kadınlık temsili üzerinden işler. Geleneksel kadın figüründen farklı bir portre çizmesine rağmen Dina ile, Killing'in her zaman yanında, onu arzulayan, onun için her şeyi yapan, tehlikeden uzakta onunla mutlu bir hayat yaşamak isteyen bir kadın görünümüyle eril tahakkümün ideal kadın kurgusuna yaklaştığını belirtir. Bununla birlikte, anlatıdaki, kadın ve erkek ilişkilerinin erotik bir dille aktarıldığını, şiddet ve cinselliğin başlıca vazgeçilmez unsurlardan biri olduğunu ve maceralarında beden üzerinden kurulan sado-erotizmin varlığının güçlü bir şekilde hissedildiğini, Türk bize örnekler üzerinden gösterir. Bu durumu, psikanalitik okumalar kapsamında; haz ve güç/güçsüzlük temelinde ele alınması gerektiğini ayrıca vurgular. Son olarak, anlatının yeni mecrasında, polisiye Türk yapımı Kilink filmlerinin, erkeklik temsilleri açısından anlam oluşturmadaki yerini farklılıkları ve benzerlikleriyle bize anlatır. Bir tarafta, dünyayı ele geçirmek arzusunda bir psikopat olan Kilink ile diğer tarafta ona karşı gelen Türk polisinin, anlatıda güçlü milliyetçilik vurgusuyla ve yumuşak bir sado-erotizmle yerini aldığını dile getirir. Bu bağlamda; siyasal, toplumsal, ekonomik ve teknik dönüşümlerin oluşturduğu bir zemin üzerinden Killing'in popülerliğinin nedenlerini; anlatı tarzının görsel bir içeriğe sahip olmasıyla sine-romana yaklaşan farklı bir tür oluşunda, yani fotoroman oluşunda ve erotik bir içeriğe sahip olmasında arar. Bunun yanında, Killing'in sevilmesinin; kötüyü görme arzusundan ileri gelen arzu nesnesi ya da

“eğlencelik ucube” oluşundan ileri geldiğini ve daha birçok neden üzerinden düşünülmesi gerektiğini belirtir.

Sonuç kısmında, yerli kahramanlarla Killing arasında benzerliğin erkeklik meselesi üzerinden daha iyi anlaşılabilceğini vurgular. Kahramanlar; fiziksel görünüm, güç ve yetenek gibi özelliklerle kahramanlıklarının ve erkekliklerinin doğal bir uzantısı olarak sunduğunu ve bu “tam erkek” profilini, eş zamanlı olarak “eksik kadın” figürüyle kurduğunu belirtir (p.224). Türklük algısından dolayı farklı yerde konumlanan Killing’in, buna rağmen, diğer kahramanlarla birbirini tamamladığı çıkarımında bulunur, Bahadır Türk. Bunu da, “Her Killing’in içinde bir Karaoğlan vardır. Her Tarkan’ın içinde bir Killing saklıdır.” cümlesiyle vurgular. “Hakiki bir erkek” olma serüvenine bu erkek süper kahramanlarla ya da anti-kahramanlarla dâhil olduğumuzu ve bunun başka örneklerle, anlatılarla, okumalarla daha çok besleneceği inancını taşıdığını dile getirir.

Eril zihniyet kodları üzerinde çalışmalar yapan Bahadır Türk, toplumsal yapıdaki değişimin izini sürebileceğimiz verimli mecralardan biri olan popüler kültür ürünlerinden örnekler sunarken erkekliği hipermaskülinite kavramı ekseninde kurgular. Fiziksel görünümüyle farklılaşan, ama çıktıkları kahramanlık yolculuğunda meydan okumanın gerektirdiği bir dizi değer kalıplarıyla hareket eden “aşırı erkek”lik formlarını akıcı ve eğlenceli bir dille anlatır bize. Güçlü, maskülen, baskın erkek ile edilgen, arzu nesnesi, bakılan, erkeklerin cinsel tahakküm fantezilerine hizmet eden kadını; tarihi çizgi roman ve fotoromanlardaki yaptığı açılımlar, özellikle günümüzü düşünmek için değerlidir.

Bahadır Türk, seçtiği örneklerden hareketle; erkeklik ve iktidar ilişkisini nasıl, neyle, kim için kime rağmen hangi kalıplar içinde somutlaştırdığını, önsözde kendisinin de belirttiği üzere, tahmin edilecek çıkarımlar çerçevesinde okuyucuya sunar. Sınırlı bir teorik zeminde ele aldığı erkeklik temsillerinin analizini, çoğu zaman, üzerinde düşünülmesi gereken sorularla bizi baş başa bırakarak sonlandırır. Farklı disiplinler ve okumalarla kurduğu bu mesafe, bir eksiklik olarak tanımlanacağı gibi

yöntem seçiminden ileri gelen, çeperin dışına çıkma endişesi olarak da okunabilir. Buna rağmen, popüler kültür ürünleri üzerine yapılacak okumalar ve onları sıklıkla merkeze alan erkeklik çalışmaları için teşvik edici bir kitap olduğunun da altını çizmek gerekir.

Neşe Öztemir
ALLPHA-Art, Lettres, Langues, Philosophie
Communication Université Toulouse-Jean Jaurès, France